досвід досудового розслідування Німеччини не може бути застосовано у кримінальному процесі України.

Список бібліографічних посилань: 1. Гуценко К. Ф., Головко Л. В., Филимонов Б. А. Уголовный процесс западных государств. М. : Зерцало-М, 2001. С. 232–419. **2.** Пешков М. Уголовный процесс Федеративной Республики Германии. *Милиция.* 2003. № 2. С. 39.

Одержано 13.10.2019

УДК 343.1

Анна Олександрівна НАУМОВА,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
і кримінології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИ

У юридичній літературі викладені наступні підстави повної реабілітації: виправдувальний вирок, постанова судді (ухвала) про закриття провадження у справі, постанова органу дізнання, слідчого прокурора про закриття провадження у справі за реабілітуючими підставами.

Повна реабілітація включає в себе виникнення у особи права на реабілітацію без будь-яких умов та обмежень. Так, І. Я. Фойницький зазначав, що питання про винуватість особи у вчинені злочину, розподіляється на питання: чи відбулася подія злочину, чи здійснено діяння підсудним, чи винувата осудна особа» [5, с. 265]. Процесуальне рішення про невинуватість особи приймається відповідним органом, коли відсутня подія злочину; коли в діянні підозрюваного, обвинуваченого, підсудного відсутній склад злочину; коли не доведена участь обвинуваченого у вчиненні злочину.

Водночас, М. Є. Шумило визначає, що підставами для повної реабілітації є виправдувальний вирок, постанова або ухвала суду про закриття кримінальної справи [6, с. 295].

Аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок про те, що більшість дослідників виокремлюють дві підстави для визнання особи невинуватою. Перша підстава – це визнання невинуватості підозрюваного, обвинуваченого, підсудного. Це має місце, коли достовірно встановлено, що діяння, яке вчинене підозрюваним, обвинуваченим, підсудним, не є злочином, або відсутність в діянні складу злочину, або непричетність до вчинення злочину

© Наумова А. О., 2019

підозрюваного, обвинуваченого, підсудного. Друга підстава визнання особи не винуватою має місце у зв'язку із презумпцією невинуватості, відповідно до якої особа вважається не винуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Дана ситуація матиме місце у випадках, коли буде достовірно встановлено факт вчинення злочину, але не буде достовірно встановлено причетність особи до його вчинення. У зазначеному випадку суд зобов'язаний винести виправдувальний вирок на підставі закону. Така ситуація може виникнути тільки у разі вичерпання всіх можливостей щодо збирання доказів. Варто погодитися з точкою зору М. І. Пастухова, який вважає, що невинуватість у кримінальному процесі означає факт невчинення обвинуваченим злочину або результат доказування, коли вичерпано всі можливості інституту доказування і не встановлена винуватість обвинуваченого у вчиненні злочину [2, с. 23]. Доказування в кримінальному процесі зазвичай визначають як різновид процесу пізнання, яке в кримінальному судочинстві підпорядковане загальним гносеологічним закономірностям і як будь-яка сфера пізнавальної діяльності здійснюється за законами матеріалістичної теорії відображення. При розслідуванні злочинів доказування має комунікативний характер, забезпечуючи отримання достовірного знання про подію злочину судом, учасниками процесу та іншими особами [1, с. 9–10]. А. І. Трусов із цього приводу зауважив, що судове доказування обов'язково повинно містити як чуттєве й раціональне пізнання (розумова, логічна діяльність), так і практичну діяльність (безпосередній досвід) та включати провадження комплексу слідчих і судових дій [4, с. 84]. Але при цьому необхідно враховувати, що в кримінально-процесуальному доказуванні важлива роль належить суб'єктивними чинникам, таким як наявність знань і професійного досвіду у слідчого, прокурора і суду, їх вміння оцінювати зібрані по справі докази [1, с. 163]. З огляду на викладене вважаємо, що виправдання обумовлене об'єктивними труднощами процесу і помилками правозастосовників, які здійснюють провадження у кримінальних справах. Воно можливо на будь-якій стадії процесу, де приймається рішення про пред'явлення або підтримання обвинувачення. Отже, виправдання є закономірним результатом кримінально-процесуального доказування. Шляхом виправдання особа визнається невинуватою і отримує юридичне і моральне право на статус чесного, добропорядного громадянина. Сутність виправдання розкриває такі його відмінні ознаки: 1) невстановлення

винуватості особи у вчиненні злочину; 2) засвідчення його невинуватості; 3) відновлення в колишніх правах.

Виправдання включає такі процеси: пізнавальний, який відображає результат кримінально-процесуального доказування; засвідчувальний, який знаходить вираження у відповідному процесуальному рішенні і визнає невинуватість особи; реабілітаційний, який визначає наслідки виправдання.

Доцільно визначити виправдання – один з результатів кримінально-процесуального доказування, що характеризується встановленням невинуватості або не встановленням винуватості обвинуваченого і засвідчує у відповідному процесуальному рішенні не вчинення ним злочину, за звинуваченням у якому він притягається до відповідальності [4, с. 13]. Так, О. О. Подопригора правильно визначає, що: «…однією із ознак реабілітації є визнання незаконності або необґрунтованості притягнення до кримінальної відповідальності [3, с. 38]. Для повної реабілітації необхідно, передусім повне визнання невинуватості особи, коли пред'явлене раніше обвинувачення або засудження особи відкидається повністю, будь-то остаточне закриття кримінальної справи і кримінального переслідування за реабілітуючими підставами або постановлення виправдувального вироку. Виправдувальні рішення в кримінальному судочинстві, які передбачають повну реабілітацію, можуть прийматися як на стадії досудового провадження, так і при розгляді кримінальної справи і прийнятті рішення судом першої та другої інстанцій. Вважаємо, що повна реабілітація включає прийняття на стадії досудового слідства і в суді виправдувального рішення відносно особи, яка була незаконно і необґрунтовано піддана кримінальному переслідуванню, незаконно засуджена, усунення завданої їй шкоди, поновлення порушених прав і свобод.

Список бібліографічних посилань: 1. Лузгин И. М. Расследование как процесс познания. М. : Высшая шк. МВД СССР, 1969. 177 с. **2.** Пастухов М. И. Оправдание подсудимого. Минск : Университетское, 1985. 112 с. **3.** Подопригора А. А. Реабилитация в уголовном процессе России : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Ростов н/Д., 2004. 179 с. **4.** Трусов А. И. Основы теории судебных доказательств. Краткий очерк. М. : Госюриздат, 1960. 176 с. **5.** Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 1. СПб. : Альфа, 1996. 607 с. **6.** Шумило М. Є. Реабілітація в кримінальному процесі України : монографія. Харків : Арсіс, 2001. 320 с.

Одержано 20.10.2019